

**Державна служба статистики України
Національна академія статистики, обліку та аудиту**

КИСЕЛЬОВ КИРИЛО ЮРІЙОВИЧ

УДК 311:330.59(477)(043.3)

**Статистичне вивчення споживання продуктів харчування
населенням України**

Спеціальність 08.00.10 – статистика

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі статистики Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
Парфенцева Неля Олексіївна.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кулинич Роман Омелянович,
Хмельницький університет управління та права,
завідувач кафедри математики, статистики та
інформаційних технологій;

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Огай Марина Юріївна,
Інститут демографії та соціальних
досліджень імені М. В. Птухи НАН України,
старший науковий співробітник відділу
соціально-демографічної статистики.

Захист відбудеться “17” травня 2016 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.870.01 у Національній академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, ауд. 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1.

Автореферат розісланий “15” квітня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук

О. А. Зоріна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Статистичне вивчення споживання продуктів харчування є актуальним аспектом оцінювання соціально-економічного розвитку економіки країни в цілому та її регіонів зокрема. У розвинених країнах на продовольчі товари припадає до 20% споживчих сукупних витрат населення. Однак у структурі витрат населення України переважну частку займають витрати на продукти харчування та безалкогольні напої. Ці витрати були найбільшими у 2005 р. – 56,6%, найменшими – у 2008 р., 48,9%, та становили 51,9% у 2014 р. У цьому ж році, за офіційними даними Державної служби статистики України, було зареєстровано більше 6 млн домогосподарств, члени яких постійно відмовлялися собі в найнеобхіднішому, окрім харчування. Отже, існує об'єктивна необхідність у вдосконаленні соціальної політики держави щодо задоволення споживчих потреб громадян України. Це вимагає визначення комплексної системи факторів, що впливають на рівень та структуру споживання матеріальних благ, зокрема продуктів харчування.

Споживання як використання виробленого продукту для задоволення потреб економічних суб'єктів – значуща сфера суспільного відтворення. Вагомість споживання зумовлена тим, що воно є одночасно і завершальною фазою суспільного виробництва, і невід'ємною передумовою подальшого його функціонування. Особливості й характер складових споживання, а саме виробничого й особистого, зумовлені специфікою предметів споживання та його метою. Суттєвим елементом особистого споживання як завершального акту відтворення, спрямованого на забезпечення функціонування людини, є споживання харчових продуктів.

Статистичному дослідженню споживання населення присвячено чимало праць наукового-практичного та методологічного характеру. Серед вітчизняних учених цьому питанню приділяли увагу С. Герасименко, О. Гладун, А. Головач, А. Єріна, Р. Задорожна, В. Захожай, І. Калачова, Р. Кулинич, Л. Лавриненко, Е. Лібанова, І. Манцуров, О. Мірошніченко, М. Огай, О. Осауленко, Н. Парфенцева, В. Попова, М. Пугачова, А. Ревенко, Л. Рождественська, В. Саріогло, Г. Терещенко, М. Туган-Барановський, Л. Черенько, В. Шишкін та ін. Серед зарубіжних науковців окремі аспекти споживання товарів і послуг населенням опрацьовували Л. Вальрас, Дж. Р. Хікс, Г. Г. Госсен, А. Дітон, Е. Енгель, А. Маслоу, К. Менгер, А. Пігу, У. Ростоу, Е. Тоффлер та ін.

Водночас статистичне вивчення споживання населенням України продуктів харчування передбачає визначення рівня забезпеченості населення, аналіз пропорційності розподілу доходів (витрат) між його окремими групами, оцінювання показників бідності, що є найважливішою групою соціальних індикаторів рівня життя населення. Отримані результати дозволяють оцінити добовий раціон харчування українців та його відповідність раціональним нормам харчування, проаналізувати набір продуктів харчування споживчого кошика, дослідити регіональну диференціацію рівня споживання продуктів харчування, здійснити аналіз доходів та витрат населення тощо. Таким чином, існує потреба у використанні статистичного апарату в повному обсязі як фундаментальної бази статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України та

удосконаленні його інформаційного забезпечення, що і зумовлює актуальність теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри статистики Національної академії статистики, обліку та аудиту за темами “Розроблення статистичного забезпечення для дослідження соціально-економічного розвитку регіонів України в сучасних умовах” (номер державної реєстрації 0113U005980), “Розроблення статистичного забезпечення становлення та функціонування ринків в Україні” (номер державної реєстрації 01080011270).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад і методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій щодо статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України та формування соціальної політики держави. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких теоретико-методологічних і практичних завдань:

- розкрити сутність споживання продуктів харчування населенням як об'єкта статистичного дослідження;
- узагальнити досвід наукових досліджень у сфері споживання продуктів харчування;
- окреслити позицію продуктів харчування у міжнародних, європейських та національних статистичних класифікаціях;
- обґрунтувати систему статистичних показників аналізу споживання продуктів харчування населенням України;
- проаналізувати соціально-демографічну структуру домогосподарств України та оцінити диференціацію доходів та витрат населення;
- охарактеризувати наявне інформаційне забезпечення статистичного вивчення споживання продуктів харчування та визначити методологічні засади й методичні підходи щодо його удосконалення;
- здійснити оцінювання регіональних особливостей за рівнем споживання продуктів харчування населенням;
- виконати регіональне оцінювання рівня споживання продуктів харчування й узагальнити фактори впливу на нього;
- побудувати моделі залежності витрат населення на продукти харчування під впливом виділених факторів та розрахувати прогнозні значення грошових витрат населення на продукти харчування на 2016 рік;
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення соціальної політики держави на регіональному рівні.

Об'єктом дослідження є закономірності та тенденції споживання продуктів харчування населенням України.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади та методичні підходи до статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України.

Методи дослідження базуються на загальнонаукових і фундаментальних положеннях економічної теорії та статистичної науки. У дослідженні використано такі методи: наукової абстракції, порівняння, узагальнення, дедукції та індукції, аналізу, синтезу, історичний та логічний – під час опрацювання теоретичних засад

статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України; статистичне спостереження, методи абсолютних, відносних і середніх величин – для статистичного оцінювання соціально-демографічної структури домогосподарств, диференціації доходів і витрат населення України; зведення, групування – для розроблення методологічних засад та практичних рекомендацій щодо удосконалення інформаційного забезпечення статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України; рядів динаміки – для побудови балансів продовольчих ресурсів як основного інформаційного джерела для оцінювання рівнів самозабезпеченості населення продуктами харчування; кластерний аналіз – з метою оцінювання рівня споживання продуктів харчування за регіонами України; головних компонент – для узагальнення факторів впливу на рівень споживання продуктів харчування населенням України в статистиці та динаміці, а також побудови моделей витрат населення на продукти харчування; табличний та графічний – для представлення й узагальнення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти, що визначають умови споживання продуктів харчування населенням України, статистичні дані Державної служби статистики України, методологічні публікації та щорічники Євростату, міністерств і відомств України, праці вітчизняних і закордонних учених, матеріали міжнародних науково-практичних конференцій та власні результати наукових досліджень автора, довідкові та інформаційні видання, Інтернет-ресурси тощо. Дисертаційна робота виконана з використанням комп'ютерних технологій, реалізованих у програмних модулях інтегрованої системи обробки даних пакета Statistica, а також табличного процесора Microsoft Excel.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та методичних підходів до статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України. Найбільш вагомими результатами, що визначають наукову новизну дисертаційної роботи та особистий внесок здобувача, є такі:

удосконалено:

➤ методологічні підходи до інформаційного забезпечення статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України шляхом пропонування спеціального тематичного запитальника, що розширює можливості оцінювання рівня споживання продуктів харчування малозабезпеченими верствами населення;

➤ методичні аспекти статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України за рахунок використання інтегральних оцінок, що дало змогу оцінити регіональні особливості споживання;

➤ процедуру статистичного визначення факторів впливу на рівень споживання продуктів харчування населенням України з використанням методу головних компонент, що уможливило виділення ключових чинників впливу у статистиці та динаміці, побудову рівняння залежності витрат населення на продукти харчування та здійснення прогностичних розрахунків;

дістали подальший розвиток:

➤ аналіз результатів наукових досліджень у сфері споживання продуктів харчування населенням, що дозволило виявити особливості вивчення споживання на різних етапах історичного розвитку статистики сімейних бюджетів;

- напрям використання статистичних класифікацій індивідуального споживання, що розширює інформаційне забезпечення дослідження споживання населенням продуктів харчування;
- аналітичні підходи до статистичного вивчення соціально-демографічної структури домогосподарств, а також рівня й диференціації доходів та витрат населення України, що дозволило сформулювати систему чинників впливу на рівень споживання продуктів харчування населенням;
- застосування методу кластерного аналізу для вивчення рівня споживання продуктів харчування населення, що уможливило диференційне оцінювання регіонів України за цим показником та розробку заходів ефективної регіональної політики на його основі;
- практичні рекомендації щодо організації системи соціального захисту населення на регіональному рівні, що забезпечує можливість створення умов для задоволення суспільних потреб у продуктах харчування.

Практичне значення отриманих результатів визначається тим, що окремі положення та рекомендації щодо вивчення споживання продуктів харчування населенням України, а також методичні підходи до вдосконалення його інформаційно-статистичного забезпечення використовуються у роботі Головного управління статистики в Житомирській області (довідка № 11-03/34 від 23.03.2015 р.) та Головного управління статистики у Вінницькій області (довідка № 01-03/1077 від 30.03.2015 р.) для вдосконалення інструментарію вибіркового обстеження умов життя домогосподарств. Основні теоретико-методологічні положення та практичні результати досліджень упроваджені у навчальний процес Національної академії статистики, обліку та аудиту при викладанні курсу “Соціальна статистика” при підготовці бакалаврів спеціальності “Прикладна статистика” (довідка № 246/1 від 30.03.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною науковою роботою, що відображає авторський підхід до методології статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України. Наукові результати, висновки та рекомендації, винесені на захист, отримані здобувачем самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на XI, XII та XIII Міжнародних науково-практичних конференціях з нагоди Дня працівників статистики “Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи” (м. Київ, 2013 р., 2014 р., 2015 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасні проблеми державного та муніципального управління” (м. Київ, 2015 р.), а також Всеукраїнській науково-практичній конференції “Статистична оцінка соціально-економічного розвитку” (м. Хмельницький, 2015 р.).

Публікації. За темою дисертації одноосібно опубліковано 14 наукових робіт загальним обсягом 4,36 друк. арк. З них 3 статті – у виданнях, що належать до наукометричних баз даних, загальним обсягом 1,29 друк. арк., 6 статей загальним обсягом 1,74 друк. арк. – у наукових фахових виданнях та 5 публікацій (1,33 друк. арк.) – в інших виданнях (тези доповідей та нефахові видання).

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 197 сторінок, загальний обсяг основного тексту – 148 сторінок. Дисертаційна робота містить 42 таблиці (з них 5 таблиць на 6 сторінках) та 30 рисунків, а також 8 додатків на 28 сторінках. Список використаних джерел з 204 найменувань викладено на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету й основні завдання дослідження, сформульовано положення, які визначають об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі **“Теоретико-методологічні засади статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України”** досліджено історію розвитку статистики сімейних бюджетів, обґрунтовано сутність споживання продуктів харчування населенням як об'єкта статистичного вивчення, розглянуто результати наукових досліджень у зазначеній сфері, висвітлено особливості чинного законодавства України, що регулює споживчий ринок, охарактеризовано позицію продуктів харчування у міжнародних, європейських та національних статистичних класифікаціях.

Проблеми дослідження споживання привертають увагу економістів, соціологів, філософів, які прагнуть розвивати різні концепції і теорії споживання матеріальних благ та послуг. Аналіз наукових розробок учених щодо споживання населення України здійснено в ієрархічно-логічному порядку. У рамках філософських та соціологічних наук вирішуються проблеми теоретико-методологічного дослідження споживання; економічні науки (логістика, маркетинг, економічна кібернетика тощо) охоплюють також практичні аспекти дослідження цієї сфери та потребують використання статистичної бази як головного інформаційного джерела.

Статистичне вивчення споживання продуктів харчування ґрунтується на статистиці сімейних бюджетів, оскільки рівень споживання харчових продуктів, фактичний добовий раціон людини тощо залежать від ресурсів домогосподарств. Початок статистики сімейних бюджетів було покладено ще в кінці XIX ст. обстеженням селянських господарств, які проводилися способом моментних спостережень. Виділено шість етапів розвитку статистики сімейних бюджетів на території України (табл. 1) за основною ознакою – соціально-демографічною характеристикою респондентів. Це зумовлено тим, що при переході до кожного наступного історичного етапу вибіркова сукупність зростала як кількісно (тобто збільшувався обсяг вибірки), так і якісно (до вибіркової сукупності долучалися нові соціальні групи населення).

Результати обстеження бюджетів сімей широко використовувались у різних економічних розрахунках (індекс споживчих цін, національний дохід і його розподіл, реальні доходи населення) та визначенні соціальних нормативів (розмір прожиткового мінімуму, межа бідності).

Генезис статистики сімейних бюджетів на території України

Етап	Історичний період	Характеристика етапу
I	Кінець XIX – початок XX століть	Обстеження селянських господарств в окремих регіонах України
II	1920–1940 роки	Обстеження бюджетів сімей робітників і службовців в окремих регіонах України
III	1952–1988 роки	Обстеження бюджетів сімей робітників, службовців і колгоспників в окремих регіонах України
IV	1988–1993 роки	Обстеження бюджетів сімей робітників, службовців і колгоспників в усіх регіонах України
V	1993–1999 роки	Обстеження бюджетів сімей усіх соціальних груп населення в усіх регіонах України
VI	1999 – по теперішній час	Вибіркове обстеження умов життя домогосподарств (адаптовано до міжнародних стандартів)

Джерело: розроблено здобувачем

За результатами обстеження умов життя домогосподарств (далі – ОУЖД) здійснюється аналіз нерівномірності розподілу населення за рівнем доходів, який характеризує стан матеріального добробуту окремих груп населення. Так, у 2014 р. майже 60% населення України мали середньодушові еквівалентні загальні доходи 1200,1–2280,0 грн, 20% населення – 2280,1–3000,0 грн, 9,4% населення – 480–1200,0 грн, тоді як середньорічний розмір прожиткового мінімуму, за даними Державної служби статистики України, у 2014 р. становив 1176 грн у середньому на одну особу в місяць. Отже, доходи майже кожного одинадцятого мешканця України були меншими за доволі низький прожитковий мінімум, а для великої кількості українців – не набагато перевищували його.

Обґрунтовано доцільність використання національних класифікацій, які забезпечують основний принцип – формування підґрунтя для підготовки та поширення статистичної інформації. Класифікація видів економічної діяльності (далі – КВЕД) та статистична класифікація продукції та послуг (далі – СКП) слугують основою для статистичного аналізу споживання населення. Для статистичного вивчення сімейних бюджетів розроблено класифікацію індивідуального споживання за цілями (далі – КІСЦ) з урахуванням відповідної міжнародної класифікації. Перший розділ КІСЦ охоплює продукти харчування та безалкогольні напої, він налічує 11 класів та 62 категорії, тобто 31,5% від загального обсягу усіх категорій КІСЦ.

Результати аналізу наукових досліджень у сфері споживання продуктів харчування свідчать, що залишаються недостатньо розробленими питання вдосконалення інформаційного забезпечення зазначеної сфери. Доведено фундаментальність статистичних класифікацій як основи для формування та поширення статистичної інформації. Показано, що КІСЦ є підґрунтям для статистичного аналізу споживання продуктів харчування населенням.

У другому розділі “Аналіз методологічних засад статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України” обґрунтовано систему статистичних показників споживання, охарактеризовано чинники впливу на рівень

споживання, проаналізовано соціально-демографічну структуру домогосподарств України, їх сукупні доходи та сукупні витрати, досліджено питання інформаційного забезпечення статистичного вивчення споживання продуктів харчування та розроблено рекомендації з удосконалення інформаційного забезпечення ОУЖД.

Запропоновано вивчати показники статистики споживання населення України на макро- та мікрорівнях. Систематизація показників статистики споживання продуктів харчування населенням України дозволила побудувати таку схему (рис. 1).

Рис. 1. Підхід до вивчення показників статистики споживання населенням продуктів харчування на макро- та мікрорівнях

Джерело: розроблено здобувачем

Множину кількісних і якісних факторів, що впливають на рівень та структуру споживання продуктів харчування, а також на їх зміни, можна звести до чотирьох основних груп (рис. 2).

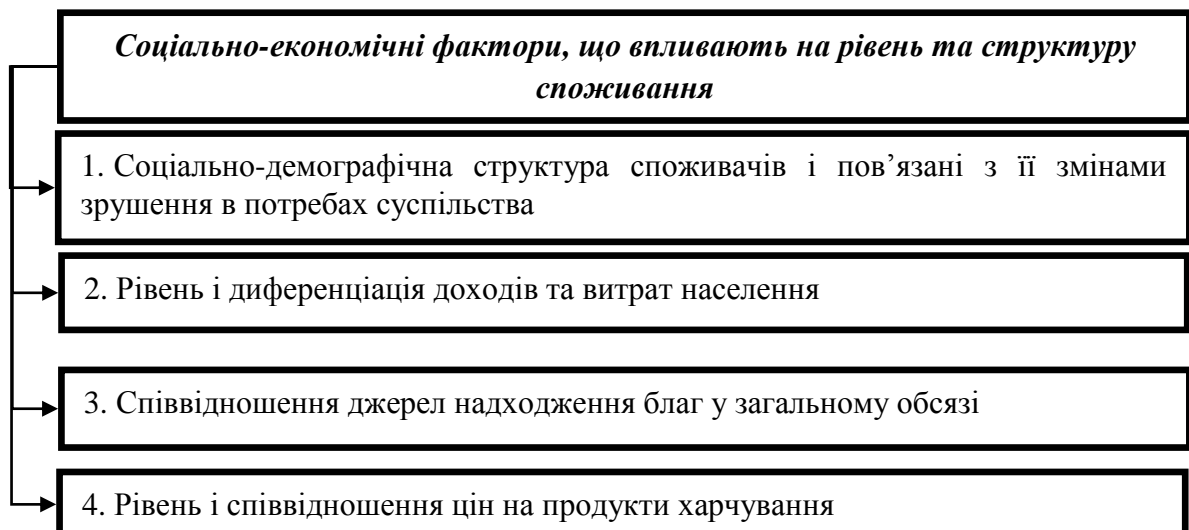

Рис. 2. Групи факторів, що впливають на рівень та структуру споживання

Джерело: розроблено здобувачем

Вагомий вплив на рівень споживання справляє соціально-демографічна структура населення, яка характеризується комплексом відносних та середніх

показників (частка домогосподарств з дітьми до 18 років, середня кількість безробітних у розрахунку на одне домогосподарство, середній розмір домогосподарств за кількістю членів тощо). Інформативними статистичними характеристиками рівня споживання продуктів харчування є показники диференціації доходів населення – показники ресурсів та витрат домогосподарств (середньомісячна заробітна плата, витрати на продукти харчування тощо). Співвідношення джерел надходження благ у загальному обсязі (заробітна плата, надходження з особистого господарства, соціальні трансферти тощо), рівень і співвідношення цін (індекс споживчих цін на харчові продукти, показники роздрібного товарообороту, курс долара США до гривні) також справляють суттєвий вплив на рівень та структуру споживання продуктів харчування населенням України.

Для оцінювання залежності споживання продуктів харчування населенням України від рівня доходів проаналізовано показники еластичності. У 2014 р. порівняно з 2013 р. середній рівень середньодушових еквівалентних загальних доходів населення України зріс на 3,7%. При цьому найвищий рівень річних доходів населення припадав на м. Київ – 52924,5 грн на одну особу населення, а найнижчий був у Закарпатській області – 17898,2 грн на одну особу населення. За цей самий період середньодушове споживання українцями м'яса та м'ясопродуктів скоротилося на 3,9%, рибопродуктів – на 11,0%, картоплі – на 2,8%, фруктів – майже на 10% та овочів – на 4,3%. Розраховані коефіцієнти еластичності доводять, що зі зростанням доходів населення на 1% витрати на споживання м'яса будуть зменшуватися на 1%, риби – на 3%, фруктів – на 2,6% та овочів – на 1,1%, збільшуватися будуть лише витрати на споживання молока та молочної продукції (на 1,0%). Отже, рівень доходів більшості населення України настільки низький, що його підвищення збільшує попит лише на найдоступніші продукти харчування.

Для визначення частки витрат на харчування у загальному обсязі сукупних витрат домогосподарств обчислено індикатор економічної доступності продуктів харчування, що розраховується за формулою:

$$E = \frac{B_x}{B_c} \cdot 100\%,$$

де E – індикатор економічної доступності продуктів; B_x – витрати населення на харчування; B_c – сукупні витрати населення.

Обчислені значення E свідчать, що у 2013–2014 рр. продовольча ситуація в Україні, зумовлена ціновою політикою, обсягами, асортиментом, якістю продуктів харчування тощо, була поза безпечною межею. Граничне значення індикатора становить 50%, водночас у 2014 р. економічна доступність продуктів харчування склала 53,6% і була гіршою, ніж у 2013 р. (51,9%).

Головними інформаційними ресурсами дослідження споживання населення є державна статистична звітність з внутрішньої торгівлі та баланси продовольчих ресурсів згідно з альбомом форм державних статистичних спостережень, а також результати вибіркового обстеження умов життя домогосподарств. Баланси продовольчих ресурсів характеризують джерела та обсяги формування основних

видів продовольства та напрями їх використання за календарний рік. Для оцінювання самозабезпеченості продуктами харчування у статистиці використовують коефіцієнт, що обчислюється як співвідношення обсягів виробництва певного продукту та його внутрішнього використання на території України. Так, у 2014 р. рівень самозабезпеченості м'ясом, молоком, яйцями, картоплею, овочами та баштанними в Україні був достатнім, а плодами, ягодами та виноградом склав лише 83,5%.

Аналіз статистичного інструментарію ОУЖД країн ЄС та України дозволив встановити певну відмінність між ними. Розглядаючи досвід європейських країн, слід акцентувати увагу на використанні спеціального тематичного запитальника, орієнтованого на малозабезпечені домогосподарства.

Інформаційні ресурси ОУЖД, зокрема запропонований запитальник, узагальнено на рис. 3.

Рис. 3. Інформаційні ресурси обстеження умов життя домогосподарств
Джерело: розроблено здобувачем

Вважаємо, що запропонований тематичний запитальник є доцільним і в умовах кризи для України, коли необхідно максимально убезпечити малозахищені верстви населення. Так, в анкеті № 3 “Самооцінка доходів домогосподарства” є окремі запитання, орієнтовані на бідний клас населення; анкета № 4 “Ефективність програм соціальної підтримки населення” фіксує соціальні допомоги, субсидії, дотації держави тощо, однак опитування за цими двома анкетами здійснюється один раз на рік та один раз на п’ять років, відповідно. Тому оцінювання рівня споживання продуктів харчування малозабезпечених верств населення та впливу програм соціальної підтримки через спеціальні тематичні запитальники вбачається першочерговим. При цьому зростає навантаження не на усіх респондентів, а лише на окремі верстви населення.

Розроблений проект запропонованого спеціального тематичного запитальника містить 18 запитань, що дозволяють оцінити фактичний рівень споживання продуктів харчування малозабезпечених верств населення, їх добовий раціон, якість і асортимент харчових продуктів та регіональну цінову політику.

Обґрунтовано методологічний підхід до формування системи статистичних показників споживання продуктів харчування та визначено, що найвагомими факторами, які впливають на рівень та структуру споживання є соціально-демографічна структура споживачів, рівень і диференціація доходів та витрат населення. Головним джерелом інформації про рівень і фактичну структуру споживання домогосподарств є вибірккові ОУЖД, а для оцінювання рівнів самозабезпеченості населення продуктами харчування – баланси продовольчих ресурсів. Розроблено методологічні засади вдосконалення інформаційного забезпечення статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України.

У третьому розділі **“Статистичне оцінювання споживання продуктів харчування населенням України”** проаналізовано набір продуктів харчування споживчого кошику українців, здійснено оцінювання рівня споживання продуктів харчування населенням за регіонами України на основі інтегральних показників та кластерного аналізу, а також у статистиці та динаміці із застосуванням методу головних компонент (далі – МГК).

За даними ОУЖД, у 2014 р. сукупні грошові витрати на харчування на місяць у середньому на одне домогосподарство склали 2097,44 грн і 72,85 грн – на харчування поза домом. Водночас набір продуктів харчування споживчого кошика українця, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.2000 р. № 656, у цінах 2014 р. має вартість 1856,09 грн. Тобто фактичні витрати на основні продукти харчування в середньому на одне домогосподарство перевищують нормовані витрати на 13,0%. Результати порівняння свідчать, що існує потреба у перегляді як споживчого кошика українця, зокрема набору продуктів харчування, який не переглядався з 2000 року, так і прожиткового мінімуму населення, до якого прив’язані всі виплати й соціальні стандарти держави.

Для оцінювання задоволення потреб населення у продуктах харчування було розраховано коефіцієнти задоволення потреб ($K_{зпi}$) за формулою:

$$K_{зпi} = \frac{\text{Фактично спожито } i\text{-го продукту}}{\text{Раціональна норма споживання } i\text{-го продукту}}$$

Так, у 2014 р. $K_{ЗП}$ по всім продовольчим групам (окрім олії та хліба) був менший за встановлені норми, отже, переважно ці продовольчі групи формують енергетичну цінність добового раціону найменш забезпечених верств населення. Водночас за такими продуктами харчування, як овочі й баштанні $K_{ЗП}$ становив лише 0,67, а фрукти, ягоди, горіхи, виноград характеризуються найнижчим коефіцієнтом задоволення потреб (0,49). Низьким є коефіцієнт і для груп “молоко та молочні продукти” (0,64), “м’ясо і м’ясопродукти” (0,73).

З метою виявлення регіональних особливостей споживання продуктів харчування населенням України здійснено інтегральне оцінювання, що дозволило виконати типологізацію регіонів України у 2013–2014 рр. (табл. 2). Так, у 2013 р. у більшості регіонів України (а саме, у 16) рівень споживання продуктів харчування був низьким (значення інтегрального показника – до 0,4). У 2014 р. до цієї групи ввійшли також Харківська, Кіровоградська та Житомирська області, а до групи з середнім рівнем (значення інтегрального показника становить 0,4–0,6) – Чернівецька і Донецька області. При цьому рівень споживання продуктів харчування мешканців столиці зріс з 0,789 у 2013 р. до 0,817 у 2014 р., завдяки чому Київ перейшов із групи з достатнім рівнем (значення інтегрального показника дорівнює 0,6–0,8) до групи з високим рівнем споживання продуктів харчування (значення інтегрального показника – понад 0,8).

Таблиця 2

Типологізація регіонів України за рівнем споживання продуктів харчування населенням у 2013–2014 рр.

Значення інтегрального показника	2013 р.	2014 р.
	Регіони України	Регіони України
До 0,4	Вінницька, Волинська, Донецька, Закарпатська, Івано-Франківська, Луганська, Львівська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області	Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Луганська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області
0,4–0,6	Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Кіровоградська, Київська, Миколаївська, Полтавська, Харківська області, АР Крим, м. Севастополь	Запорізька, Дніпропетровська, Донецька, Київська, Миколаївська, Полтавська, Чернівецька області
0,6–0,8	м. Київ	–
Понад 0,8	–	м. Київ
Разом	27	25

Джерело: розроблено здобувачем

З метою унаочнення результатів диференційного оцінювання регіонів України за рівнем споживання продуктів харчування населенням у 2014 р. побудовано дендрограму (рис. 4).

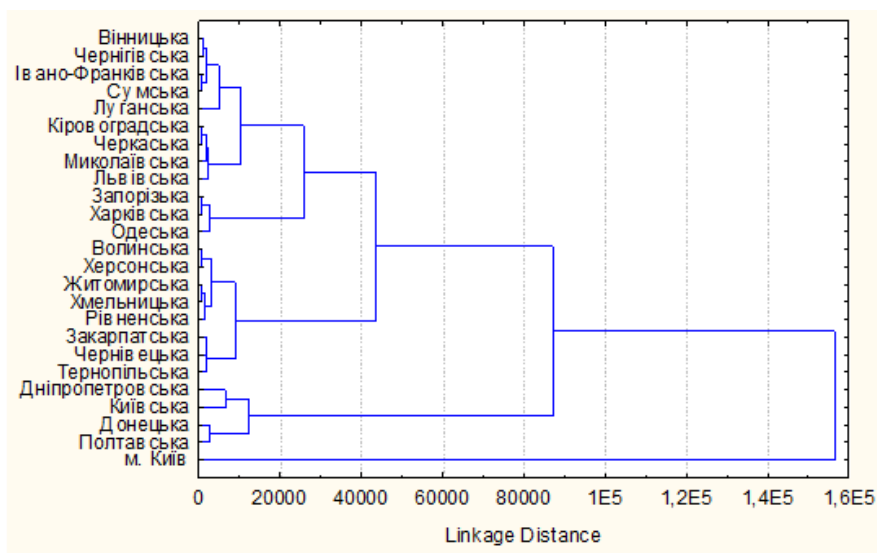

Рис. 4. Дендрограма регіонів України за рівнем споживання продуктів харчування
Джерело: розраховано здобувачем

Згідно з результатами кластерного аналізу, найбільш оптимальним є розбиття регіонів України за рівнем споживання продуктів харчування на чотири кластери (табл. 3).

Таблиця 3

Групування регіонів України за рівнем споживання продуктів харчування населенням у 2014 р.

Групи регіонів	Характеристика групи за рівнем споживання	Регіони	Кількість регіонів у групі
1	Низький	Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Черкаська області	10
2	Середній	Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська області	10
3	Достатній	Дніпропетровська, Донецька, Київська, Полтавська області	4
4	Високий	м. Київ	1

Джерело: розроблено здобувачем

Групу з високим рівнем споживання продуктів харчування представляє один регіон – м. Київ, що характеризується високим розвитком соціально-економічної інфраструктури. До третього кластеру ввійшли чотири регіони (Дніпропетровська, Донецька, Київська та Полтавська області), які лідирують за рівнями заробітної плати, зайнятості населення, роздрібного товарообороту тощо і, відповідно, формують групу з достатнім рівнем споживання продуктів харчування. До другого та першого кластерів віднесено регіони, що пропонується класифікувати як регіони середнього та низького рівня споживання продуктів харчування, відповідно.

Статистичне вивчення рівня споживання продуктів харчування населенням України за допомогою інтегральних показників та з використанням кластерного аналізу свідчить про нерівномірність розподілу цього показника та значну диференціацію регіонів України. Обґрунтовано доцільність використання узагальнених факторів впливу для статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України.

Застосування МГК до аналізу рівня споживання продуктів харчування у 2014 р. дозволило виділити дві головні компоненти. Встановлено, що навантаження на першу компоненту зі ступенем факторизації 55,8% пояснюють такі ознаки, як валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, роздрібний товарооборот на одну особу, рівень зайнятості та середньомісячна заробітна плата. Показники, що ввійшли до першої групи, найбільшою мірою демонструють купівельну спроможність населення. Навантаження на другу компоненту склав один показник з часткою дисперсії 17,1% – індекс споживчих цін, а отже, інтерпретуємо цю компоненту як цінову політику.

Виявлено, що у 2014 р. вищою за середній рівень була платоспроможність населення Дніпропетровщини, Запорізької області, Київщини, Миколаївщини, Одещини, Харківщини та м. Києва. При цьому ціни на продукти харчування перевищували середні по країні у 13 регіонах.

Застосування МГК до аналізу рівня витрат на продукти харчування населення України за період 2004–2014 рр. дозволило виділити дві головні компоненти, сумарний внесок дисперсій яких становить 83,5%. До першої компоненти увійшли такі показники: сукупні ресурси домогосподарств, курс долара США до гривні та фактор часу. Частка дисперсії цієї компоненти, яку можна охарактеризувати як ресурси населення (x_1), становить 51,3% від загальної варіації ознакової множини. Другу компоненту навантажує лише один показник – рівень зайнятості (x_2). Ступінь факторизації другої компоненти становить 32,2%.

Залежність витрат населення на продукти харчування від виділених факторів описує модель:

$$Y = 1212,59 + 364,13x_1 - 170,74x_2 .$$

За досліджуваний період витрати населення України на продукти харчування зростали під впливом збільшення на одиницю ресурсів населення в середньому на 364,13 грн, а одинична зміна ситуації, що склалася на ринку праці (невисокий рівень зайнятості: у 2013 р. – 60,3%, у 2014 р. – 56,6%; тіньова зайнятість тощо), навпаки, зумовлювала скорочення витрат населення на продукти харчування в середньому на 170,7 грн. Згідно зі значеннями бета-коефіцієнтів, найвагомійший вплив на витрати населення на харчування справляє група показників, які належать до першої компоненти.

За прогностичними оцінками, з імовірністю 0,90 можна стверджувати, що за умови збереження комплексу причин, що формували тенденцію зміни витрат у 2004–2014 рр., у 2016 році середньомісячні грошові витрати домогосподарств на продукти харчування не будуть нижчими за 1825,08 грн і не перевищуватимуть 2338,2 грн.

Отримані результати дослідження свідчать про необхідність розроблення системи соціальних пільг на окремі групи продуктів харчування (включаючи

м'ясопродукти, рибопродукти, фрукти, овочі та ін.) для малозабезпеченого населення та багатодітних сімей, обґрунтованого підняття мінімального прожиткового рівня населення України, до якого прив'язані всі виплати й соціальні стандарти держави, а також забезпечення зростання зайнятості населення регіонів, боротьби з тіньовою зайнятістю, прозорого оподаткування та гідної оплати праці.

На рівні держави слід вжити термінових заходів щодо покращання соціального захисту населення на регіональному рівні, а саме: переглянути обсяг вибіркової сукупності ОУЖД у більшості регіонів України (зокрема, долучити до програми обстеження запропонований спеціальний тематичний запитальник); переглянути розміри соціальних виплат малозабезпеченим верствам населення з огляду на особливості регіонів України; посилити контроль за малозабезпеченими верствами населення; організувати пільгове харчування у закладах освіти (дитячих садках, школах, ВНЗ) для дітей із малозабезпечених та багатодітних родин; забезпечити контроль за споживчими цінами на продукти харчування в регіонах; підвищити середньомісячну заробітну плату населення та здійснювати її індексацію відповідно до рівня інфляції; посилити контроль за ціновою політикою щодо продуктів харчування на регіональних товарних ринках, вести боротьбу з монополістами та зі зговорами великих виробників і реалізаторів продуктів харчування.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання з обґрунтування теоретико-методологічних засад і методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій щодо статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України та формування соціальної політики держави. Проведене дослідження дозволило сформулювати висновки теоретичного та науково-практичного характеру, які демонструють вирішення поставлених у дисертаційній роботі завдань відповідно до мети дослідження.

1. Рівень і структура споживання характеризуються платоспроможністю населення та рівнем його добробуту. В економіці України існує проблема дисбалансу попиту та пропозиції на споживчому ринку. При цьому аналіз сукупних ресурсів домогосподарств та їх витрати на першочергове споживання підтверджують необхідність перегляду набору продуктів харчування споживчого кошику українців, який є більш фізіологічним, ніж соціальним, оскільки у 2014 р. найбільшу частку усіх витрат населення становили витрати на продукти харчування – 51,9%. Вивчення рівня, тенденцій та закономірностей споживання продуктів харчування населенням України є важливим аспектом соціальної статистики.

2. Питання споживання населення висвітлені в дослідженнях за багатьма науковими напрямками, серед яких філософія, соціологія, економічна кібернетика, маркетинг, логістика, з розробленням різних теорій споживання, концепцій споживання, підходів тощо. При цьому науковці у своїх роботах лише певною мірою використовують статистичну базу як головне інформаційне джерело та теоретико-методологічну основу для досліджень.

3. Обґрунтовано доцільність використання національних класифікацій, які забезпечують підґрунтя для формування та поширення статистичної інформації, що

в подальшому слугує основою для здійснення статистичного аналізу споживання продуктів харчування населенням.

4. Показники статистики споживання населення України доцільно вивчати на макро- та мікрорівнях. Для всебічного висвітлення стану матеріального добробуту домогосподарств, аналізу структури їх доходів, інших джерел існування тощо до системи показників рівня життя домогосподарств включені показники ресурсів та витрат домогосподарств.

5. Найвагомішими факторами, що впливають на рівень та структуру споживання є соціально-демографічна структура споживачів, рівень і диференціація доходів та витрат населення. Зв'язок між зміною доходів населення та рівнем споживання окремих продуктів характеризує коефіцієнт еластичності. Аналіз показав, що рівень доходів більшості населення України настільки низький, що його підвищення дещо збільшує попит лише на найдоступніші продукти харчування. Це вимагає термінового перегляду та підняття мінімального прожиткового рівня населення України, до якого прив'язані всі виплати і соціальні стандарти держави.

6. Основним інформаційним джерелом для оцінювання рівнів самозабезпеченості населення продуктами харчування є баланси продовольчих ресурсів. Так, у 2014 р. рівень самозабезпеченості м'ясом, молоком, яйцями, картоплею, овочами та баштаними був достатнім, а плодами, ягодами та виноградом склав лише 83,5%.

Головним джерелом інформації про рівень і фактичну структуру споживання продуктів харчування є дослідження сімейних бюджетів домогосподарств. Порівняльний аналіз інформаційних ресурсів вибіркового ОУЖД України та країн ЄС свідчить про певні відмінності. З метою підвищення ефективності комплексу дій держави щодо соціального захисту населення доведена доцільність застосування спеціального, орієнтованого на малозабезпечені верстви населення тематичного запитальника щодо рівня споживання ними продуктів харчування.

7. Обчислені інтегральні показники рівня споживання продуктів харчування населенням дозволили виконати типологізацію регіонів України. Так, у 2014 р. у сімнадцяти регіонах рівень споживання був низьким, до групи з середнім рівнем споживання ввійшло сім регіонів країни. Найбільше значення інтегрального показника (0,817) має м. Київ, що свідчить про високий рівень споживання продуктів харчування населенням столиці.

Значна диференціація між регіонами України свідчить про нерівномірність розподілу рівня споживання продуктів харчування за низького рівня доходів переважної частини населення України. Тому в більшості регіонів України на рівні держави слід вжити термінових заходів щодо покращання соціального захисту населення.

8. Для підтвердження доцільності відповідного групування регіонів України за рівнем споживання продуктів харчування населенням України здійснено кластерний аналіз цього показника у 2014 р. та виділено чотири кластери. Четвертий кластер (високий рівень споживання) представлений одним регіоном – м. Київ. До третього кластеру ввійшли чотири регіони (Дніпропетровська, Донецька, Київська та Полтавська області), які формують групу з достатнім рівнем споживання продуктів харчування. До першого та другого кластерів віднесено регіони, які пропонується

класифікувати за рівнем споживання продуктів харчування як регіони низького та середнього рівня, відповідно.

9. На рівень споживання продуктів харчування населенням України у 2014 р. впливало два ключові фактори: платоспроможність населення та цінова політика. У 2014 р. вищою за середній рівень була платоспроможність населення Дніпропетровщини, Запорізької області, Київщини, Миколаївщини, Одещини, Харківщини та м. Києва. При цьому ціни на продукти харчування перевищували середній рівень у 13 регіонах України.

Рівень витрат населення на продукти харчування упродовж 2004–2014 рр. формували дві головні компоненти: ресурси населення та зайнятість. Побудоване рівняння залежності витрат від виділених факторів свідчить, що за досліджуваний період витрати населення України на продукти харчування зростали під впливом збільшення на одиницю ресурсів населення в середньому на 364,13 грн, а одинична зміна ситуації, що склалася на ринку праці (невисокий рівень зайнятості, тіньова зайнятість тощо), навпаки, зумовлювала скорочення витрат населення на продукти харчування в середньому на 170,7 грн. За результатами прогнозування встановлено, що у 2016 році середньомісячні грошові витрати домогосподарств на продукти харчування не будуть нижчими за 1825,08 грн і не перевищуватимуть 2338,2 грн.

10. Розроблені практичні рекомендації щодо удосконалення соціальних програм захисту населення на регіональному рівні, а саме, запропоновано перегляд (підвищення) соціальних виплат малозабезпеченим верствам населення, введення соціальних пільг на окремі групи продуктів харчування для малозабезпечених домогосподарств, перегляд набору продуктів харчування споживчого кошику українців тощо. Зазначені заходи забезпечать реалізацію соціальної політики держави на регіональному рівні, посилять контроль за її виконанням та уможливллять досягнення соціальної справедливості в цілому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У виданнях, що належать до наукометричних баз даних:

1. Кисельов К. Ю. Статистичний аналіз рівня споживання товарів та послуг населенням України у 2013 році / К. Ю. Кисельов // Статистика України. – 2014. – № 4. – С. 33–37 (0,35 друк. арк.). (ПІНЦ).

2. Kyselov K. U. Goods and services consumption of the population of Ukraine as an object of statistical study / K.U. Kiselyov // Problems of social and economic development of business: Collection of scientific articles. – Montreal : Publishing house “Breeze”, 2014. – Vol. 1. – P. 75–80 (0,42 друк. арк.). (ПІНЦ, CPCI-SSH).

3. Кисельов К. Ю. Основні напрями формування інформаційної бази для статистичного вивчення споживання продукції та послуг населенням України / К. Ю. Кисельов // Бізнес-інформ. – 2015. – № 3. – С. 236–241 (0,52 друк. арк.). (ПІНЦ, BASE, RePEc, DOAJ, OAJI, SIS, OAJI, InfoBase Index, OpenAIREplus, WorldCat, SUNCAT, COPAC, Socionet, Open Access Library, J-Gate, Google Scholar, ResearchBib, Index Copernicus International, Ulrichsweb, CiteFacto, Academic Journals Database, Advanced Science Index).

У наукових фахових виданнях:

4. Кисельов К. Ю. Споживання продукції промисловості України: статистичний аспект / К. Ю. Кисельов // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції – 2013. – № 6 (25). – С. 141–146 (0,34 друк. арк.).

5. Кисельов К. Ю. Статистичне вивчення обсягу та структури споживання продукції та послуг населенням України / К. Ю. Кисельов // Прикладна статистика: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. – 2013. – № 13. – С. 269–274 (0,3 друк. арк.).

6. Кисельов К. Ю. Статистичний аналіз факторів, які впливають на споживання яловичини населенням України / К. Ю. Кисельов // Таврійський науковий вісник. – 2014. – № 87. – С. 234–237 (0,2 друк. арк.).

7. Кисельов К. Ю. Статистичний аналіз сукупних витрат домогосподарств на основі кореляційно-регресійного методу / К. Ю. Кисельов // Прикладна статистика: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. – 2014. – № 14. – С. 205–209 (0,25 друк. арк.).

8. Кисельов К. Ю. Статистичний аналіз споживання продуктів харчування населенням України / К. Ю. Кисельов // Науковий вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія “Економічна”. – 2014. – Вип. 87, № 1096. – С. 95–100 (0,3 друк. арк.).

9. Кисельов К. Ю. Статистичний аналіз видів економічної діяльності: галузева класифікація / К. Ю. Кисельов // Прикладна статистика: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. – 2014. – №15. – С. 237–246 (0,35 друк. арк.).

В інших виданнях:

10. Кисельов К. Ю. Основні напрями формування інформаційної бази для статистичного вивчення споживання продукції та послуг населенням України / К. Ю. Кисельов // Сучасні проблеми державного та муніципального управління : зб. матеріалів міжнар. науков.-практ. конф. (К., 3 квіт. 2015 р.) – К. : АМУ, 2015. – С. 168–169 (0,11 друк. арк.).

11. Кисельов К. Ю. Прогнозування сукупних витрат домогосподарства з урахуванням політики валютного курсу на 2015 р. / К. Ю. Кисельов // Статистична оцінка соціально-економічного розвитку : зб. матеріалів всеукр. науков.-практ. конф. (Хмельницький, 21 трав. 2015 р.) – Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права, 2015. – С. 173–176 (0,2 друк. арк.).

12. Кисельов К. Ю. Прогнозування сукупних витрат домогосподарств на основі кореляційно-регресійного аналізу / К. Ю. Кисельов // Прикладна статистика: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. – 2015. – № 16. – С. 147–156 (0,56 друк. арк.).

13. Кисельов К. Ю. Споживання продуктів харчування населенням України: реалії сьогодення / К. Ю. Кисельов // Система державної статистики в Україні : сучасний стан, проблеми та перспективи : тези доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди Дня працівників статистики (К., 4 груд. 2015 р.) – К. : НАСОА, 2015. – С. 46–48 (0,11 друк. арк.).

14. Кисельов К. Ю. Статичне вивчення споживання продуктів харчування як основного чинника впливу на стан здоров'я населення України / К. Ю. Кисельов // Прикладна статистика: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. – 2015. – № 17. – С. 67–74 (0,35 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Кисельов К. Ю. Статистичне вивчення споживання продуктів харчування населенням України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.10 – статистика. – Національна академія статистики, обліку та аудиту, Київ, 2016.

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання з обґрунтування теоретико-методологічних засад і методичних підходів до статистичного вивчення споживання продуктів харчування населенням України.

Розкрито сутність та особливості споживання продуктів харчування як об'єкта статистичного дослідження. Розглянуто позицію продуктів харчування у міжнародних, європейських та національних статистичних класифікаціях.

Проаналізовано соціально-демографічну структуру домогосподарств України у 2013–2014 рр., а також сукупні ресурси й сукупні витрати населення. Опрацьовано інформаційні ресурси вибіркового ОУЖД України та країн ЄС, що дозволило розробити практичні рекомендації у частині удосконалення його інформаційного забезпечення. Здійснено статистичне оцінювання регіонів України за рівнем споживання продуктів харчування на основі інтегральних оцінок та кластерного аналізу. Узагальнено фактори впливу на рівень споживання продуктів харчування населенням України у статистиці та динаміці за допомогою методу головних компонент.

Ключові слова: споживання продуктів харчування, доходи, витрати, вибіркоче обстеження умов життя домогосподарств, інформаційне забезпечення, інтегральні показники.

АННОТАЦИЯ

Кисельов К. Ю. Статистическое изучение потребления продуктов питания населением Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.10. – статистика. – Национальная академия статистики, учета и аудита, Киев, 2016.

В диссертационной работе раскрыты теоретические и методологические основы статистического оценивания потребления продуктов питания населением Украины и разработаны научно-практические рекомендации в части совершенствования его информационного обеспечения.

Раскрыта сущность и особенности потребления продуктов питания как объекта статистического исследования, охарактеризованы современное состояние и тенденции развития их потребления населением Украины. Проведён исторический

анализ формирования статистики семейных бюджетов и проработаны результаты научных исследований в указанной сфере. Рассмотрено место продуктов питания в международных, европейских и национальных статистических классификациях.

Усовершенствованы основные положения методологии построения системы статистических показателей для оценки потребления населения путём их группировки. Проанализированы социально-демографическая структура домохозяйств Украины в 2013–2014 гг., а также совокупные ресурсы и совокупные расходы населения. Изучено информационно-статистическое обеспечение потребления продуктов питания и осуществлен анализ динамики балансов продовольственных ресурсов как основного информационного источника для оценки уровней самообеспечения населения продуктами питания. Освещены информационные ресурсы выборочного обследования условий жизни домохозяйств Украины и стран ЕС, что позволило разработать практические рекомендации в части совершенствования его информационного обеспечения.

Проведен анализ набора продуктов питания потребительской корзины украинцев. Осуществлено статистическое оценивание регионов Украины по уровню потребления продуктов питания на основе интегральных оценок и кластерного анализа, что позволило осуществить типологизацию регионов. Обобщены факторы влияния на уровень потребления продуктов питания населением Украины в статике и динамике с помощью метода главных компонент.

Указано, что статистическое изучение потребления продуктов питания населением Украины служит основой для принятия эффективных управленческих решений в социальной сфере. Государственное управление и регулирование должны обеспечиваться статистическим сопровождением, что является фундаментом для разработки новых и совершенствования действующих социальных программ развития страны, программ защиты малообеспеченных слоёв населения, основой системы социальных льгот и дотаций, а также повышения социального уровня жизни населения в целом.

Ключевые слова: потребление продуктов питания, доходы, расходы, выборочное обследование условий жизни домохозяйств, информационное обеспечение, интегральные показатели.

ABSTRACT

Kyrylo U. Kyselov. Statistical Study of Consumption of Food Products by the population of Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for the degree of Candidate of Economic Sciences in speciality 08.00.10 – Statistics. – The National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Kyiv, 2016.

The dissertation introduces theoretical and methodological framework for the statistical evaluation of food products consumption by the Ukrainian population, and practical recommendations for improving of its information support.

Author discloses the nature and characteristics of food products consumption as an object of the statistical research. He examines the position of food products in the international, european and national statistical classification systems.

The social-demographic structure of Ukrainian households in 2013–2014 as well as total resources and total expenditure of the population are analyzed. Based on the analysis of the resources of HLCS in Ukraine and countries of the EU, the author offers a practical recommendation related to the improvement of the HLCS's information support.

The statistical evaluation of the regions of Ukraine by the level of food products consumption is conducted based on integrated estimates and cluster analysis. The author uses the PCA (Principal Component Analysis) method to summarize the factors that influence the level of food products consumption by the Ukrainian population, both in statics and dynamics.

Key words: food products consumption, income, expenditures, Household Living Conditions Survey, information support, integrated indicators.